

УДК 811. 5. 34

А. М. Поповський

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри мовної підготовки

УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА З КОМПОНЕНТОМ –ІД–(–ІЖ–)*

Стаття продовжує цикл публікацій антропонімів української мови, утворених на основі конкретного слова чи його компонента. У ній розглядаються способи творення українських прізвищ із компонентом –ід–(–іж–), визначається семантика антропонімних одиниць та їх роль у духовному житті суспільства.

Ключові слова: прізвище, прізвисько псевдонім, синонімічні ряди, моделі словотворення.

Споконвіку людство турбує проблема достатку харчових продуктів, які є життєдайним енергетичним запасом всякого живого організму. Таким для людини на зорі її існування постала їжа, а все їстівне мусило закарбуватися в слові всіх етносів земної планети. Тут маємо розмаїття лексичних одиниць, серед яких своєрідне місце посідають страви, пов'язані з процесом споживання, уподобання їжі, які згодом закріпились за носіями як прізвиська, а потім – прізвища. У сучасних лексикографічних працях (ЕСУМ II 325; РУС III 278; СУМ IV 258-61; ССУМ I 649-651; УЛВН: 149; Яценко I: 237 та ін.) висвітлено етимологію слова “*їсти*”, його словотвірний потенціал, семантичне багатство, синоніміку, фразеологічні утворення тощо, але цілісна характеристика українських антропонімів, пов'язаних із споживанням їжі, на жаль, залишилася поза увагою дослідників. Адже й вони організують певну систему й фіксують особливості українського менталітету, творять феномен національного духу за специфічними ознаками.

Безсумнівно, прізвиські назви виникли в середовищі живого народного мовлення та основі загальноновживаних слів типу *борцюїд, головоїд, дармоїд, жабоїд, кашоїд, молокоїд, м'ясоїд, куркоїд, ракоїд, рибоїд, салоїд, сироїд, юшкоїд* та похідних від них. Вони побутують:

а) у живому мовленні, напр.: *Спасибі за обід, що наївся дармоїд* (Номис: 530). *Тих куркоїдів, як жидів не жили* (Номис: 79);

б) у художній літературі, публіцистиці:

*Це той перший, що розпинав
Нашу Україну,
А вторая доконала
Вдову сиротину.
Кати! Кати! Людоїди!
Наїлись обоє!*

(Шевченко: 125)

* Статтю надруковано в авторській редакції.

*Іноді
Французів називають жабоїдами,
Італійців – макаронниками,
Білорусів – бульбашиками.
А чукча радіє:
Про нього
Нічого такого не кажуть.*

(Дмитренко: 15)

Його чули колись у цьому степу невиразні, як сама давнина, кімерійці, кобилодоїльці, молокоїди убогі, скіти жорстокі, савромати, аляни, гуни, древні войовничі слов'яни (Чапленко: 5). А може, вони й про мене отак... дармоїдка?... зринула в голову підленька думка (Грицюк: 25). Слова, слова, слова. Я не збагнув спершу буквоїдної лінгвістики. Букви, букви і правила. Але я зрозумів, що слова мають свою душу і натхнення. Є у великих словах якась дійсна сила (Шаян: 19). Хоча я (Світлана Пиркало. – А.П.) думаю, що цей постмодерн раніше чи пізніше закінчиться чимось не дуже гарним для самого постмодерну. Власне як було з класицизмом, відродженням, ets., за всіх умов все коли-небудь закінчується самопоїданням, на це вказували і Хемінгвей, і Бродський

*(ДЧ, 2008, № 4 : 7). Дороші бунтували вперше. Півтора тижні тому чотири доби не виходили з сільради, вимагаючи відбудувати знесені будівлі, віддати худобу і реманент, одне слово, повернути все майно, одібране у них у 1934 році. Вказували на портрети товаришів Сталіна, Ворошилова, Калініна, Петровського і кричали: “Люди! Отямтеся! Досить нам годувати паразитів! Це ж банда! Сіли грабіжники нам на шию і думають лише про себе! Шкуродери! Дармоїди! Перестаньмо оплачувати податки і вони загинуть! Будемо працювати лише на себе!”... (Шкварчук: 5). Абсурд, але й у нас знаходяться охочі до «об'ятій» із московським ведмедем. Багатьох українців (це видно з результатів соціопитувань) приваблює в Митному союзі можливість безвізового перетину кордону з Росією. Захотів – поїхав на заробітки, захотів – подався в Росію щось дешевше купувати... Такі собі хохли-салоїди, які далі свого носа не бачать. (Сидоржевський. 9). Тут попри традиційні словотвори з компонентом *-ід-* знаходимо й неологізми у Миколи Зерова “сонетоїди” (Зеров: 53) та “зайвоїди” у поезії Олександра Зайвого та Олега Черногуза:*

*Я– Зайвий, – та від того не зазнався
Про що й повідомляю зайвознавцям,
Хоч Олександр Зайвий не з еліти, –
З'явилися зайволюби й зайвоїди.
Не маю зла на журналіста Зуба
Такі, як Зуб, їдять мене, бо люблять.*

(Зайвий: 3)

*В країні Див і дивний люд,
В пошані в них гніздо іуд.
Багато в них вегетаріанців,
Їдять капусту вдень і вранці
Під себе стелять, сплять на ній,
Все перетворюють у гній.
Капустоїда поважають –
За пахана чи батька мають.*

(Чорногуз: 14)

Ще дошкульнішої характеристики набувають новотвори-шпигачки Миколи Лукаша в гумористичній мініатюрі «Увага: акценти!»:

*Він високо в ціні стоїть,
Але по правді менше стОїть:
Проходить як фашистоїд,
А сам по суті – фашистОїд.*

(Лукаш, 36)

Останнім часом у пресі набувають оберті стійкі словосполучення, в яких -їд-віддзеркалює економічний рівень нашої країни: *Власне, такий економічний клімат і склався на початку року, то ж Юлія Тимошенко, судячи зі всього, мала твердий намір увійти у серця українських виборців як керівник доброго та щедрого «уряду проїдання».* Однак ці надії перекреслила світова економічна криза, яка в своїй українській версії виявилася особливо жорстокою і брутальною (ШП: 18.02.2009, с.1) або акумулює зміст заголовків публіцистичних та художніх творів, як-от: Володимир Луценко «**Рафаель і юшкоїди або Як не стати тяглом історії**» (Батьківщина, 11).

А в оповіданні Спиридона Черкасенка «Ахметка» цей компонент набуває іншого значення і використовується як просторіччя: *Яка там душа в мухоїданина!**; до якого письменник подає такий коментар: * Так вимовляють робітники слово *магометанин* (Черкасенко: II, 88) ;

в) у науковій літературі: **Україноїдство**. *Українофобство*, *україноненавистство*. *Та, не зазначивши виразно свого становища, наші парламентарні заступники, з одного боку, лишили себе під знаком питання, з другого – допустили від поручнику галицьких москвофілів попарувати в ролі репрезентанта «австрійської Русі» і дали привід ріжним хоругвоносцям казенного російського слов'янофільства (нерозлучно, звичайно, з таким же казенним **україноїдством**) розпустити слину на тему «ізолюваності українців серед слов'янства» (2, 67) / див. **україноїд** (Клімчук, 96). Фіксуємо синоніми до лексеми *п е с и г о л о в е ц ь* – *бесиголовець*, *велетень-людоїд*, *сироїд*... В основу номінації *велетень-людоїд*, *сироїд* покладено вірування українців, що песиголовці їли живих людей (Тяпкіна, 121). «Головним артилеристом» став перший секретар Дніпропетровського обкому партії, член Політбюро ЦК Компартії України О.Ватченко. Він виявився сумлінним виконавцем волі політичного керівництва, яке його вміло використало за рахунок не лише сурової партійної дисципліни, а й тому, що основний негативний образ роману, Володька Лобода, до-*

силь влучно «списаний» з деяких штрихів біографії дніпропетровського «люшкоїда» (Пащенко, 90). Назви, що відображають захопленням кимось, чимось: **Бабойд** (любить жінок) [Наливайко, 53]. *Негативне ставлення до позначуваної особи реалізовано також у залученні прізвиська до контамінаційних процесів: зазвичай прізвиське використовують власне не з метою співвіднесення з певними реаліями дійсності, а передусім для висміювання, іронії чи мовної гри (це засвідчують, наприклад, сучасні словотвірні інновації кучмек, **пуніноїд**, янушеску тощо)* [Редько Є., 121].

Зустрічаються в синонімічних рядах й оцінні композити, що різняться лише однією з частин складного слова: *книгогриз – **буквоїд***; *людоджер – **людойд***; *живодер, живолуп – **живойд**, **жироїд*** (Нагель, 14; СОНОУМ, 52, 63, 39); *людойд – **головоїд*** (Грінч., I, 303); *куркуль, глитай – **мироїд*** (ССУМ, I, 738; СОНОУМ, 67), а також у професійних жаргонізмах, як-от: **▲ внутрішній шахтний дармоїд**, жарт.-ірон. Внутрішній шахтний транспорт; група осіб, відповідальна за доставку матеріалу та лісу в шахту (Стешенко, 194) чи в фразеологізованих утвореннях суспільно-політичного тексту службових документів: **** Крихоїди з кремлівських буфетів**. Про тих, хто за найменшу плату прислужує вождам Кремля (*Слухайте ви – ...крихоїди з кремлівських буфетів! Хіба вам говорити до українського народу?*) [Сушко, 87];

г) у публіцистичних творах: ... і коли правда, що се москвофільське *pronunciamento* продиктоване і навіть оплачене з Росії російськими охоронителями і **україноїдами**, то треба признати, що мадам Пошльопкіна і сим разом саму себе висікла (Грушевський, II, 59);

д) досить продуктивно цей компонент виступає як у традиційних, так і нових номінаціях у сучасній періодиці, наприклад: *Чимало років він очолював профспілкову організацію театру ім. Івана Франка. Знаю: у цій нетворчій діяльності його і поважали, і любили не як сумлінного функціонера-**буквоїда**, а як розсудливу, задушевну людину, що опинилася на посаді чиновника. Знали: Розтальний розсудить не за буквою і духом припису, а за судом серця* (Шарварок О.: 7). *Після футбольного матчу збірної Росії та України мій знайомий довго обурювався колофутбольним московським твалтом. Найдошкульніше допекло йому те, що українців називали **“салоїдами”*** (Шарварок: 8), або: *Європа, як беззуба баба, що сидить на припічку і вигріває свої старі кістки і не хоче втрутитися в бандитизм, яким займається мало не щоденно Москва, воюючи зі своїми сусідами, обзиваючи їх то чучмеками, то **салоїдами**, то лісовими недоносками, то фашистами-прибалтами* (Укр. слово: 6); *Перемогу Володимира Литвина не можна назвати тріумфом. 226 голосів “за” жорстокої політичної конкуренції можуть виявитися фатальними, оскільки в майбутньому досягти такого результату буде ще важче. Приклад **комуноїда** й експікера Олександра Ткаченка – яскрава ілюстрація* (Червак: 1). *Даватиме виття криваво, **сироїдно** і різатиме страх, мов небуття вогонь* (Чхан: 29). *Дружили і ми. А щотж ви* (В.Ф.Янукович. – А.П.) *створили сьогодні? Сьогодні ви цього росіянина моїй і його країні зробили моїм окупантом. Ви розділили наших дітей. Він і його діти не хотіли цього окупаційного і під’ярмленого розподілу. Цьо-*

го захотіли ваші кремлівські заїжджі інаші доморощені батуринські носи і пушкарі – колесніченки-литвини і їм подібні шлунколоуби і **м'ясоїдокоритники** (Чорногуз: 10). Українців по праву вважають нацією хліборобів, але ми є й нацією чи не найбільших **хлібоїдів** (ЗД: 10-16.043.2012, с. 3). Людям, які звикли постійно ласувати рибними стравами, слід переглянути свій раціон, оскільки минтай, оселедець, сом, щука викликають сумніви щодо нешкідливості. Тому вживати їх занадто часто не слід. Та зятим **рибоїдам** не слід впадати у відчай, адже існують види риб, які можна вживати в їжу, зовсім не переймаючись їхньою екологічною чистотою. Такі риби, як форель, сьомга, осетрові, в забрудненій воді просто не живуть (ЗД.: 20-26.01.2009, с. 3).

Сироїди допускають уживання хліба, тільки приготовленого переважно з необробленого зерна і без дріжджів. На думку **сироїдів**, після термічної обробки умирає життєдайність їжі, знижується вміст вітамінів, мікроелементів, змінюється смак, що вимагає додавання солі, спецій та ін.

Проте **сироїдіння**, як універсальний засіб від усіх хвороб, себе не виправдовує (ВЗ: 8-14.08.2002:6).

Якщо ж ви боїтеся поповніти, з'їдайте на сніданок двоє яєць у будь-якому вигляді. Це стверджують і вчені Луїзіанського університету, провівши експеримент із жінками, котрі страждають від ожиріння. Жінки перебували на низькокалорійній дієті, а на сніданок їм пропонували з'їдати двоє яєць або бекон. Вага двох страв, як і їхня калорійність, – однакова. За вісім тижнів у «**яйцеїдів**» маса тіла зменшувалася на 65 % більше, ніж у їхніх харчових опонентів (ВЗ, 1-7.01.2008:8).

Такі мовні одиниці знаходимо в науковій, навчальній та довідковій літературі, як-от: **н'огт'ойід** "панарицій" (Баденкова: 14), **корпоїд** (УРЕ, 11: 207), **каротиноїди**, **ревматоїдний** артрит (ЗД, 16-22.10.2007, с.6), **жемойдь** "жерун, обжера" (ЕСУМ: 192), **бузиноїд** < бузин(а) "подібний до О.Бузини". Утім, поки є "**бузиноїди**", пан Гужва та їже з ним будуть на коні й при грошах (ЛЮ, 21/ 07, с. 3) [ЛСІ (2007); с. 22]. Селяни вважали: якщо на святого пророка розпочати навчальний процес, то дитина краще засвоюватиме науку, а відтак набереться уму-розуму. З цього приводу казали: "Пророк Наум наведе на ум".

Напередодні Наума батьки одвідували дячка (пізніше – вчителя) і зголошувалися про плату. Вона регулювалась умовою, визначеною звичаєвим правом: за науку сина чи дочки потрібно було забезпечити вчителя дровами на зиму, обдарувати салом чи ковбасами на різдвяні свята, допомагати в нагальних роботах під час жнив. Вечері до "**кашиїда**" мав прийти хрещений батько з букварем. Посеред хати ставили діжу, застеляли її кожушком, і гість, взявши ножниці, підстригав хрещеника – "щоб добре в голову йшла наука" (Скуратівський: 208).

Цікаві народні словотвори з цими компонентами наявні в живому мовленні говіркових масивів України. Так, наприклад, в буковинських говірках зафіксовано:

ЗАЇДАНКА, -и, ж. Рязанка. Кельм., Сок. *А заїданка знаєте яка? То рязанка* (Братанівка Сок.) [СБГ: 131], а в галицьких: **ЇДУНИ** (с.Верхобуж Злч) [Наливайко, 596].

Іноді вони формують заголовки статей: “Перша пісня *самоїдів*” (Сом: 1), “*Сироїдіння* – аргументи за і проти” (ВЗ: 6), “*Заїди* в куточках рота” (ЗД, 29.06-5.07.2010, № 25, с. 4), “Наші діти *недоїдають* м’яса, риби, молока...”, “*Яка їжа* – такий і інтелект” (ЗД, 22-28.06.2010, № 24, с. 3), “Шлях між *людоїдами*” (Домчин: 8); заголовки художніх творів: “*Дармоїд*” (Чхан ПІС: 183), “*Славоїди*”, “Тріумф *гичкоїдів*” (Рабенчук: 74, 70); назви збірників, видавництва напр.: “*Буквоїд*” (ЛБ : 2), “*Дармоїди*” (Логоза: 8); і т.п., або використовуються як псевдоніми, наприклад: *Їж* (Павликів., 167) – псевд. воїна ОУН-УПА Михайла Іванка; *Мухоїд* (Дей: 259) – псевд. О.А. Мочаловського; *Неїжмак* (Дей: 268,483) – псевд. М.Ф. Комарова, чи топоніми: ми спокійно проїхали польовими дорогами через село *Несихоїжа*, через ріку Турія (Ромашук: 23).

Семантика розглядуваних загальнономовних лексем досить прозора: *буквоїд* – “формаліст, педант, який надає великого значення дрібницям і за дрібницями не бачать суті” (СОНОУМ : 18), *м’ясоїд* – “той, хто любить м’ясо або харчується ним (на відміну від вегетаріанця)” (СУМ, IV: 839); *сироїд* – “людина, що вживає сире м’ясо як їжу; той, хто любить сир” (СУМ, IV: 201; “*людоїд*” – “1. Дикун, що їсть людське м’ясо; // перен. Про надзвичайно жорстоку людину, схильну до насильства, вбивства; 2. Персонаж казок, що поїдає людей (частіше дітей) [СУМ, IV, 569], *сироїжко* – “той, хто любить їстівні гриби сироїжки” (СУМ, IV: 201); *салоїд* – “той, хто любить сало”, *малоїд* – “той, хто з’їдає мало їжі”, *довгоїд* – “той, хто любить, не поспішаючи, трапезувати”, *ненаїда* – “той, хто постійно хоче їсти чи не наїдається досита”; *об’їда* – “той, хто об’їдається, переїдає”; *дармоїд* – “той, хто живе на чужий кошт, чужою працею” (ССУМ, I: 398); *кашоїд* – “дітлах, який мусив “чимало каші з’їсти, щоб опанувати наукою” (Скуратівський: 209), *кашник* – “питаючийся кашею, подросток” (Яворницький: 348), *короїд* – “жучок-шкідник бурого або чорного кольору, що живе під корою, рідше – в деревині та корі дерев” (СУМ, IV, 296), *шкапоїд* – “той, хто харчується старою кониною” і т.п. Тих же, хто не любив уживати якихось страв називали *неїжмак*, *неїжпаска*, *неїжхліб*, *неїжкаша* тощо.

Отже, в живомовній стихії українського народу побутовали слова, які давали достатню характеристику індивідам щодо споживання певних страв (*борцоїд*, *короїд*, *ракоїд*, *рибоїд*, *салоїд*, *солодкоїд*, *шкапоїд*), ознаки ситості (*об’їда*), своєрідних харчових уподобань (*крейдоїд*, *клейоїд*, *медоїд*, *молокоїд*, *холодноїд*) чи їх несприйняття (*неїжмак*, *неїжхліб*), або темпів поїдання (*скороїд*) тощо. Вони закріплюються за носіями як прізвиська, а потім успадковуються за родинами як прізвища. Про це свідчать різноманітні фіксації українських пам’яток XV-XXI ст.

Переважна більшість з них твориться за такою моделлю – іменник + -їд-(-їж-) з еднальним О, Е: *Бабоїд* (ХЄХУ, 38.), *Калоїд* (Ресстр: 278), *Короїд*

(АА:14; Глуховцева, 1, с. 352; Горп. ПСУ: 310; СПМД: 206; Редько, СУП: 177; УРЕС: 206;), *Куроїд* (ДОБ, 22.06.2013), *Кашиїда* (Довідник: 52) *Кашиїди́ха* (Наливайко, 350); *Квашиїд* (АА:15), *Кресїда* < крейду їсти (Реєстр: 256), *Макоїд* (Горп. НПАСД, 185; Горп. ПСУ: 34, 327; Редько: 149; Редько, СУП: 177; СПМД: 255), Малоїд (Фаріон: 235), *Маслоїд* (АА: 20; Бористен, 2007, № 10, с. 19; Редько: 153), *Молокоїдов* (Глуховцева, 2, с.70), *Мукоїд* (Галич: 10; Горп. ПСУ: 327), *Мукоїда* (ВОІВС: 150; ОН МВС України: 226), *Мухойд* (Довідник: 90; АА: 26), *М'ясоїд* (Кравч., ПЛ, 151; КЗ, 112; Реєстр: 107, 306; Редько: 162; Січеславський край 11: 2; АА: 30; ПВ: 144; Сіренко: 254; УРЕС, 11: 567), *М'ясоїдов* (Горп., Корн., 204), *Ракоїд* (МУ: 36; УР, 2000: 17.04), *Салоїд* (АА: 34; Редько: 195; СПМД: 368; Шартавська: 85), *Сироїд* (Редько: 199; ДПТНУ: 2002; ОН МВС України: 92; Горп. ПСУ: 314, 327; Горп., Корн.: 221; Гумецька: 6; АА: 36; УР, 2000: 23.11), *Сероїд* (Січеславський край I: 80), *Серої́нско* (Глуховцева, 2, с.202), *Солоїденко* (БУТ: 60); *Шкапоїд* (Падалка, 130), або іменник + *-їд-* + суфікс *-енк-о-*: *Куроїденко* (Реєстр: 145), *Макоїденко* (Реєстр: 401), *М'ясоїденко* (Реєстр: 349, 401). Рідше вживаються моделі: а) прислівник + *їд-*: *Довгоїда* < довго їсти (Реєстр: 262), *Малоїд* (Наливайко, 52, 396; Фаріон: 235; Шумей: 348), *Силоїд* (АА: 35; Редько, СУП: 177), *Скороїд* (Новикова: 766; СПМД, 387); б) прикметник + *-їд-*; *їж* + суфікс *-к-а/о-*: *їд* + суфікси *-ов-*, *ськ-*: *Мосеїда* < Мосійова їда (Реєстр: 218), *Холоїдовський* (Глуховцева, 2, с. 293), *Сирої́нско* (ШП: 24.03.2010, с.7), *Сирої́нско* (Горп. ПСУ: 259; Павликів., 102; УР, 2008:20.04 та ін.

Менш поширені є моделі прислівник, займенник + еднальний *о* + *-їд-*: *Дармоїд* (Панцьо: 51; Митрополит Іларіон: 277; Редько, СУП: 177), *Дармої́дка* (Грицюк: 23), *Самоїд* (Реєстр: 360; Кравченко: 151) та антропонімічні словотвори: а) заперечна частка: *не* + *ї* + *л* – *о*; *не* + *їж* + суфікс *-к-о* або іменник + флексія – *а* або суфікс – *енк-о-*: *Неїло* (Іваннікова, 263); *Неї́нско* / *Неє́нско* (СПМД: 290-291), *Неї́нмак* / *Ней́нмак*, *Неї́нкаша* (АА: 17; Глуховцева, II, 87; Мета; 4; СП, 9-15.04.2009, с. 4; СПМД: 291; Україна молода: 4; УР, 19.03.2008), *Неї́нпапа* (АА: 10), *Неї́нпаса*, *Неї́нсало*, *Неї́нхліб*, *Неї́нхлі́ба* (Горп. ПСУ: 63, 56; Позн.: 294; Редько, ДУП: 164; Реєстр: 33; Яворн.: Т, 190-191), *Неї́нхлі́бенко* (Іваннікова: 234*; Реєстр: 445); б) *не* + *на* + *-їд-* – *а* + суфікси *-енк-о-*; *-ов-* *ськ-ий*: *Ненаїда* (Реєстр: 383), *Ненаї́денко* (Реєстр: 393), *Ненаї́довський* (Реєстр: 393); в) префікс *об* + суфікси *-їд-*, *-чик-*: *Об'ї́дчик* Горпинич ОА: 134); *пере* + *їд* + суфікс *-енк-о-*: *Переї́денко* (Ковтюх: 247; Літ. Україна: 4; Редько: 178).

Серед цих антропонімів знаходимо такі, носії яких зробили значний вклад у розвиток української культури й науки: *Корої́д Олексій Степанович*, економіст, чл.-кор. АН УРСР (УРЕС: 206); поети: *Кашиї́да Анатолій Федорович*; *Мухой́д Микола Данилович*; (*ПУ*:117, 203); борці за незалежність України – Рондзіста Марія Дмитрівна (у дівоцтві – *Сирої́нско*) [ШП: 24.03.2010, с. 7].

Література

1. *Баденкова В. М.* Народна медична лексика Бузько-Інгульського ареалу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.філол. н. : спец. 10.02.01 – українська мова / В. М. Баденкова. – Запоріжжя, 1999.
2. *Батьківщина* – Батьківщина. Громадсько-політичний часопис -Дніпропетровської організації ВО «Батьківщина». – Дніпропетровськ, 2010, 21 січня.
3. *Бористен* – Бористен. Літературно-мистецький, публіцистичний та науково-популярний щомісячник. – Дніпропетровськ.
4. *БУТ* – Берегиня української термінології. До 75-річчя з дня народження професора Людмили Олександрівни Симоненко. – К. : КНЕУ, 2011.
5. *ВЗ* – Ваше здоров'я, 2002, 8–14 серпня.
6. *ВОІВС* – Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – Одеса, 2001, № 3.
7. *Галич В.* Антропономія рукописної спадщини Олеса Гончара. – Рівне, 1995.
8. *Глуховцева* – Глуховцева К. Д. Словник прізвищ жителів Луганщини: у 2 т. / К. Д. Глуховцева, І. Я. Глуховцева, В. В. Леснова ; за ред. проф. К. Д. Глуховцевої. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011.
9. *Горп. ПСУ* – Горпинич В. О. Прізвища степової України. Словник. Наукове видання / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ : ДДУ, 2000.
10. *Горпинич* – Горпинич В. О. Ономастика і апелятиви / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ : ДДУ, 2000.
11. *Горп. НПАСД* – Горпинич В. О. Нариси з пропріальної та апелятивної словотвірної дериватології : [монографія]. – Серія «Ономастика та апелятиви». – Вип 37. – Дніпропетровськ : Нова ідеологія, 2012.
12. *Грицюк С.* Таємні рани провін. Повісті. – К. : «Котигорошко» ЛТД, 1994.
13. *Грінч.* – Словарь української мови / Упор. Б. Грінченко: В 4-х томах. – К., 1909.
14. *Грушевський* – Грушевський М. Твори : у 50 т. – Львів : Світ, 2002.
15. *Гумецька* – Лукія Гумецька. Незабутні імена української науки. Програма всеукраїнської наук. конф. 8-9 лютого 2001 р. – Львів 2001.
16. *Дей О. І.* Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI-XX ст.) / О. І. Дей. – К. : Наукова думка, 1969.
17. *Дмитренко М.* Іноді... Поезії. – К. : Вид-во «Сталь», 2012.
18. *ДЮБ* – Дніпропетровське обласне радіо.
19. *Довідник Співки письменників України.* Адреси і телефони. – К. : Український письменник, 1994.
20. *Домнич В.* Шлях між людоїдами // Народний лікар України, 2000, квітень.
21. *ДПТНУ* – Дошка пошани «Они сражались за Родину» Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, 2002.
22. *ДЧ* – Газета «Друг читача».
23. *ЕСУМ* – Етимологічний словник української мови : В 7 т. – К. : Наукова думка, 1982-1985 рр.
24. *Зайвий О.* Автопортрет // Січеславський край, 1999, №4.
25. *ЗД* – Газета «Здоров'я і довголіття».
26. *Зеров* – Зеров М. Сонети і елегії. – К. : Час, 1990.
27. *Іваннікова* – Іваннікова. Фольклористика Півдня України : сторінки історії. – Запоріжжя, 2008.
28. *КЗ* – Каталог книг «Знання». Весна. – К., 2005.
29. *Клімчук* – Лексика публіцистики Михайла Грушевського : Короткий тлумачний словник / укладач Г. П. Клімчук; Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2010.
30. *Ковтюх* – Ковтюх С. Л. Словозмінна парадигматика українських прізвищ:[монографія] / С. Л. Ковтюх, О. М. Кашталян; за ред. С. Л. Ковтюх. – Кіровоград : ПОЛІМЕД-Сервіс, 2012.
31. *Кравченко* – Кравченко Л. О. Прізвища Лубенщини / Л. О. Кравченко. – К. : Факт, 2004.
32. *Лагоза В.* Дармоїди. – К. : Радянський письменник, 1962.
33. *ЛБ* – «Левый берег». Газета Юго-востока Украины, 2009, № 38, 6–12 февраля.
34. *Літ. Україна* – Літературна Україна, 1998, 19 березня.
35. *ЛСІ (2007)* – Лексико-словотвірні інновації (2007): Словник / К. Коротич, С. Лук'яненко, А. Нелюба та ін.; за ред. А. Нелюби. – Х. : ХІФТ, 2009.
36. *Лукаш* – Лукаш М. О. Шпигачки / Післямова Л. Череватенка. – К. : Ярославів Вал, 2003.
37. *Мета.* Україномовна газета США. – Філадельфія, 1999, вересень-жовтень.
38. *Митрополит Іларіон* – Митрополит Мученик Арсеній Мацієвич. Історична монографія. – Вінніпег, 1964.
39. *МУ* – Міліція України. – К. : 1999, №5-6.
40. *Нагель* – Нагель В. В. Оцінки найменування осіб в українській мові кінця ХХ- початку ХХІ століття. Автореферат канд. дис...- Дніпропетровськ, 2008.

41. *Наливайко* – Наливайко М. Я. Неофіційна антонімія Львівщини: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / М. Я. Наливайко. – Тернопіль, 2011.
42. *Новикова* – Новикова Ю. М. Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної онеччини / Під ред. проф. Т. Ю. Ковалевської та проф. І. Є. Намакштанської. – Донецьк : «Вебер» (Донецька філія), 2007. – 966 с.
43. *Номис М.* – Українські приказки, прислів'я і таке інше / М. Номис. – К. : Либідь, 1993.
44. *ОН МВС України* – Освіта та наука МВС України : шлях у 10 років. – Дніпропетровськ, 2001.
45. *Павликів.* – Павликівська Наталія. Словник псевдонімів ОУН-УПА. – Вінниця : О. Власюк, 2007.
46. *Падалка* – Падалка Р. М. Динаміка прізвищ Донецької Слов'янщини : [монографія] ; за ред. В. О. Горпинича. – Ономастика і апелятиви. – 2010. – Вип. 36. – К.–Д. : АНВОУ, 2010.
47. *Панцьо С. С.* Антропонімія Лемківщини / С. Панцьо. – Тернопіль, 1995.
48. *Пащенко* – Пащенко В. О. Олесь Гончар і компартійна номенклатура: до джерел конфлікту / В. О. Пащенко // Український смисл. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2007, № 1/2.
49. *ПВ* – Патріотичне виховання курсантсько-студентської молоді в Україні: стан, проблеми та перспективи на майбутнє : [матеріали наук.- практ. семінару (м.Дніпропетровськ, 12 груд. 2014 р.)]. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 202 с.
50. *ПУ* – Письменники України: Довідник / Упоряд. Д. Г. Давидюк, Л. Г. Кореневич, В. П. Павловська. – Дніпропетровськ : ВПОП «Дніпро», 1996.
51. *Рабенчук* – Рабенчук В. Сходження на вулкан / В. Рабенчук // Січеслав. Літературно-мистецький та публіцистичний часопис Національної Спілки письменників України. – Дніпропетровськ, 2008, № 4, вересень-грудень.
52. *Ресстр.* – Ресстр війська Запорозького 1649 р. – К. : Наукова думка, 1995.
53. *Редько Є* – Типи і способи домінування осіб в українських арготичних системах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. – українська мова – Д., 2015.
54. *Редько Ю. К.* Довідник українських прізвищ / Ю. К. Редько. – К. : Радянська школа, 1968.
55. *Редько, СУП* – Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища / Ю. К. Редько. – К. : Наук. думка, 1966.
56. *Ромащук Василь.* Спогади поручника “Черноти”. Бібліографічний нарис. – Запоріжжя, 2002.
57. *РУС* – Русско-украинский словарь. В 3-х т. – К. : Глав. Ред. УСЭ, 1981.
58. *СБГ* – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Червинці : Рута, 2005.
59. *Сидоржевський М.* Сир у московській мишоловці не заплісняє до 2015 року? // Українське слово, Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик, 26 грудня – 1 січня 2013, № 52.
60. *Сіренко В.* Ватчина. Роман. Машинопис. – Дніпропетровськ 1990.
61. *Січеславський край, I* – Січеславський край, 1997, № 5, березень.
62. *Січеславський край, II* – Січеславський край, 1997, № 8, квітень.
63. *Скуратівський В.* Святій вченості // Українська мова, 36. Текстів для переказів на вступних екзаменах у загальноосвітніх закладах. Мацько Л. І., Мацько О. М., Караман С. О., Сидоренко О. М. та ін. – К. : Магістр – S, 1998.
64. *Сом* – Сом М. Перша пісня самоїдів / М. Сом // Літературна Україна, 2004, № 25, 1 липня.
65. *СОНОУМ* – Попова І. С., Корольова В. В. Словник оцінних найменувань осіб української мови. – Дніпропетровськ : Пороги, 2009.
66. *СП* – Слово Просвіти.
67. *СПМД* – Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд. Т. С. Пристайко, І. С. Попова, І. І. Турута, М. С. Ковальчук / За заг. ред. Т. С. Пристайко. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007.
68. *ССУМ* – Словник синонімів української мови : У 2-х т. – К. : Наукова думка, 2001.
69. *Стешенко* – Стешенко Д. В. Короткий словник професіоналізмів і професійних жаргонізмів шахтарів селища Володарська Свердловського району Луганської області // Лінгвістика. Збірник наукових праць Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ:ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009, № 3.
70. *СУМ* – Словник української мови. В 11 т. – К. : Наукова думка, 1971-1980.
71. *Сушко* – Сушко О. І. Функціонування фразеологічних одиниць у текстах службових документів першої половини ХХ століття : [навч. посібник]. – 2-ге видання, доповнене. – Слов'янськ : ПП «Канцлер», 2010.
72. *Тяпкіна Н. І.* – Демонологічна лексика української мови : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. – Запоріжжя, 2006.
73. *Україна молода*, 1995, 7 березня.
74. *Укр. слово* – Черногуз Олег. Відкритий лист до Європарламенту. Копія – В. Ф. Януковичу // Українське слово. Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик, 24-30 березня 2010, № 12.

75. *УЛБН* – Українська літературна вимова і наголос. Словник-довідник. – К.: Наукова думка, 1973.
76. *УР* – Українське радіо.
77. *УРЕС* – Український радянський Енциклопедичний словник. В 3-х т. – К.: Гол. Ред. УРЕ АН УРСР, 1966–1968.
78. *Фаріон Ірина*. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття. З етимологічним словником. – Львів: Літопис, 2001.
79. *ХСХУ* – Хто є хто в Україні. – К.: Вид-во «К.І.С.», 2006.
80. *Чапленко В.* Чорноморці, або кошовий Харко з усім товариством / В. Чапленко. – Нью-Йорк, 1957.
81. *Черкасенко С.* Твори : В 2-х т. / С. Черкасенко. – К.: Дніпро, 1991.
82. *Червак Б.* Канівська пастка / Б. Червак // Українське слово, 2002, 30 травня – 5 червня.
83. *Чорногуз О.* Третє липня – день продажності і ганьби / О. Чорногуз // Українське слово, 2012, № 28, 11 – 17 липня.
84. *Чорногуз О.* В країні Див / О. Чорногуз // Українське слово, 2014, № 3, 15-21 січня.
85. *Чхан М.* Легенди про козаків / М. Чхан. – Дніпропетровськ : Січ, 1991.
86. *Чхан ПС.* Пригоди Івана Сміхована, або Найповніша антологія придніпровського гумору від козацьких часів до наших днів: Гуморески, усмішки, дотепи, небилиці, байки. – Дніпропетровськ : ВПОП «Дніпро», 1995.
87. *Шарварок О.* Сало – воно і в Москві сало / О. Шарварок // Літературна Україна, 1999, 11 листопада.
88. *Шарварок О.* Артист / О. Шарварок // Літературна Україна, 2007, 11 січня.
89. *Шартавська О. В.* Українські прізвища з негативним забарвленням. Дипломна робота / О. В. Шартавська. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1997.
90. *Шаян В.* Віра предків наших / В. Шаян. – Гамільтон – Канада, 1987.
91. *Шевченко Т.* «Я так її, я так люблю...»: Вибрані вірші та поеми / Упорядкув. і прим. М. М. Павлюка; вст. ст. М. Г. Жулинського. – К.: Либідь, 2004.
92. *Шкварчук В.* Мужність нескорених / В. Шкварчук // Бористен, 1997, №4, квітень.
93. *ШП* – Газета «Шлях перемоги».
94. *Шумей – Шумей І.А.* Список прізвищ жителів с. Середкевичі Яворівського р-ну Львівської обл. // Студії з ономастики та етимології. 2010 / НАН України. Ін-т укр. мови; редкол. ... І. В. Сфименко (відп. ред.) [та ін.]. – Луцьк : ВМА „Терен”, 2010. – 452 с.
95. *Яворницький Д. І.* Словник української мови / Д. Яворницький. – Катеринослав : Слово, 1920.
96. *Яценко І. Т.* Морфемний аналіз. Словник – довідник : у 2-х т. / І. Яценко. – К.: Вища школа, 1980-1981.

Popovsky A. M.

UKRAINIAN SURNAME OF THE COMPONENTS –ІД-(ІЖ-)

This article continues cycle of published works about anthroponimes of Ukrainian language. Anthroponimes were built on the base of special word or its components. Ways of Ukrainian surnames' building with components (-ід-, -іж-) are considered in the article. Semantics of anthroponimes' units is defined. Their role in inner life of society is investigated.

Key words: *synrname, nickname, pseudonym, synonymis lines, patterns of word building.*